

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide

Teatteri

2010

Tapio Väntsi

KOMIIKAN PALOITTELMURHA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävän taiteen koulutusohjelma | Teatterin suuntautumisvaihtoehto

Opinnäytetyön valmistumisajankohta 14.4.2010 | Sivumäärä 36

Ohjaaja Marja Kangas

Tapio Väntsi

KOMIIKAN PALOITTELMURHA

Kirjallisessa opinnäytetyössäni tutkin mistä elementeistä komiikka koostuu. Elementeistä teen matemaattisen kaavan, jonka avulla voi muodostaa komiikkaa. Kirjallisina lähteinäni olen käyttänyt muun muassa estetiikan professori Aarne Kinnusen teosta Huumorin ja koomisen keskeneräinen kysymys sekä ranskalaisen filosofin Henri Bergsonin teosta Nauru, tutkimus komiikan merkityksestä. Olen valinnut tutkimukseen komiikan elementeiksi teorioita, jotka ovat minulle tunnistettavia ja käyttökelpoisia kaavaa muodostaessani. Komiikan elementtejä tutkimuksessani ovat inkongruenssi, mekaaninen jäykkyys, degradaatio sekä paljastuminen.

Elementtien lisäksi tutkin mitä elementit tarvitsevat rinnalleen tullakseen nähdyksi. Nämä asiat nimeän kanvaaseiksi. Testaan elementtejä sekä kaavaa kanvaaseineen esimerkkien kautta. Esimerkkeinä olen käyttänyt muun muassa Mr. Beanin sketsejä sekä stand up-koomikko André Wikströmin esiintymistaltiointia. Testaan lopuksi kaavaa tekemällä Sofi Oksasen Puhdistus -näytelmästä komediaa. Viimeisenä pohdin kaavan hyödyllisyyttä SWOT-analyysin muodossa.

ASIASANAT:

Teatteri, komiikan kaava, komedia, komiikka, huumori, inkongruenssi, mekaaninen jäykkyys, degradaatio, paljastuminen.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing arts | Theater

Date 14.4.2010 | Total number of pages 36

Instructor Marja Kangas

Tapio Väntsi

JOINTING MURDER OF COMEDY

In this study I am trying to find out what elements does the comedy contain. With those elements I build a mathematical formula which can be used when doing comedy. As literary sources I have esthetics professor Aarne Kinnunen's book about humor and philosopher Henri Bergson's book, among others. I have chosen theories which are familiar or recognizable for me. I have chosen elements which are useful when building the formula. The elements of comedy in this examination are incongruity, mechanical stiffness, degradation and revelation.

I try to find out what elements of comedy are needed in order to be noticed. The thing that reveal element I name as canvas. I test the elements and the formula with canvases by examples. I use Mr. Bean and stand up comedian André Wickström as examples. Finally I test the formula and I change a drama play Puhdistus (written by Sofi Oksanen) into a comedy.

KEYWORDS:

Theater, a formula of comedy, comedy, comic art, humour, incongruity, mechanical stiffness, degradation, revelation.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 KOMIIKAN PALOITTELU	6
2.1 Komiikan palaset	6
2.1.1 Inkongruenssi (kädet)	6
2.1.2 Mekaaninen jäykkyys (pää)	7
2.1.3 Degradaatio (torso)	8
2.1.4 Paljastuminen (alapää)	9
2.2 Palaset säkkeihin	10
2.2.1 Bean johtaa armeijaa ja kynäilee	10
2.2.2 André Wikström paljastaa	12
2.2.3 Maisema naurattaa	13
3 HAUTAPAIKAN VALINTA	16
3.1 Kontrasti	16
3.2 Arvolataus	17
3.3 Tunteettomuus	18
4 KOMIIKAN ANATOMIA	20
4.1 Komiikan kaava ver. 1.0	20
4.1.1 Esimerkkien naurut kaavoiksi	22
4.1.2 Näin kaavaa käytetään	25
4.2 Draamasta komediaa	26
5 KOMIIKAN PALOITTELUMURHAN SWOT-ANALYYSI	31
LÄHTEET	33

KUVAT

Kuva 1. Todellisuus. Kuvaus Tapio Väntsi	13
Kuva 2. Oletus. Kuvaus Tapio Väntsi	14

LIITTEET

Liite 1. Ote Puhdistus -näytelmästä	
-------------------------------------	--

1 Johdanto

”Vanha sanonta on, että huumorin analysointi on vähän niin kuin sammakon leikkely. Sammakon anatomiasta pääsee kyllä perille. Mutta samalla sammakko kuolee.” (Rainisto 2006, 50.)

Perinteisesti näytelmät on jaettu kahteen lajityyppiin: tragediaan ja komediaan. Tragedia pyrkii välittämään näytelmän tunteita katsojalle ja saamaan katsojan samaistumaan näytelmän henkilöihin. Komedia pyrkii yksinkertaisimmillaan naurattamaan katsojaa. Estetiikan professori Aarne Kinnunen väittää, että kaikki ihmisen toiminta voidaan tehdä koomiseksi (Kinnunen 1994, 25). Uskon tähän väitteeseen ja lähden tekemään kaavaa, jonka avulla voi draamastakin tehdä komediaa. Ensin tutkin mistä elementeistä komiikka rakentuu. Elementtien valintaan saan tukea eri komiikan teorioista. Testaan elementit pääosin tunnettujen esimerkkien kautta. Muodostan elementeistä komiikan kaavan, jonka avulla saa aikaan hauskan kohtauksen. Testaan komiikan kaavaa aiempien esimerkkien kautta. Lopuksi sovellan kaavaa tunnettuun draamatekstiin ja teen siitä komediaa. Ehkä epäonnistun ja kukaan ei naura. Joudun naurun alaiseksi.

Olen tähän mennessä ohjannut pääasiassa komediaksi luokiteltavia teatteriesityksiä. Koen komiikan omimmaksi ilmaisun tavaksi ja tyyllilajiksi. Suhtaudun nauruun vakavasti ja haluan puolustaa komediaa, sillä se jää usein viihdyttämisen tarkoituksen varjoon. Itse pidän komiikkaa tyyllilajina, jolla voi kertoa tarinoita ja muuttaa maailmaa siinä missä draamallakin. Jotta komiikka tyyllilajina toimisi, sen täytyy naurattaa. Ohjatessani olen törmännyt tilanteisiin, joissa hauska tarkoitettu kohtaaminen ei naurata. Komiiikan kaava tulee olemaan apunani tulevissa töissäni. Katsojan, vastaanottajan ja ennen kaikkea oma nauruni ovat tutkimuksessani hauskuuden mittarit. Sivuutan naurun sosiaalisen funktion ja tutkin mikä naurajaa esimerkeissä naurattaa. En lähde erottelemaan huumorin, komiikan tai vitsin määritelmiä, vaan käytän niitä parhaan kyyni mukaan välittäessäni sanomaani mahdollisimman ymmärrettävästi lukijalle.

lhailen amerikkalaista talk show -juontajaa Conan O' Brieniä, brittikoomikko Rowan Atkinsonia, jonka tunnetuin hahmo on Mr. Bean, sekä suomalaisista stand up -koomikkoa André Wikströmiä. Lähteinä ja innoittajina olen käyttänyt DVD-tallenteita edellä mainituista henkilöistä. Huumorin kuoleman uhallakin aion selvittää mikä näiden komiikassa naurattaa. Pitäydyn tutkimuksessani tunnetuissa ja tarkistettavissa olevissa esimerkeissä. Kirjallisuudesta lähteinä ovat mm. ranskalaisen filosofin Henri Bergsonin (1859–1941) teos *Nauru, tutkimus komiikan merkityksestä*, toimittaja Sami Rainiston *Conan O' Brienin maailma*, joka on kirja talk show-ilmiöstä, sekä estetiikan professori Aarne Kinnusen (synt. 1930) komiikkaa tutkiva kirja *Huumorin ja koomisen keskeneräinen kysymys*. Rainiston kirjaan tutustuin, koska se oli alennuksessa. Oikeat komiikan tutkimuksen teokset tulivat mukaan sen myötä.

2 Komiikan paloittelu

Yllätyksekseni huomasin, etten ollutkaan ensimmäinen, joka on miettinyt mikä on hauskaa. Aristoteleesta minuun ovat suuret filosofit miettineet tuota kysymystä. Tämä on synnyttänyt monenlaisia teorioita aiheesta. Ennen kuin aloitin tutkimustani, ajattelin komiikan liittyvän paljolti rytmiiikkaan. Näin varmasti onkin, mutta haluan selvittää mitkä konkreettisemmin todennettavissa olevat asiat naurattavat. Selvitän mistä palasista komiikka rakentuu. Ohjatessani olen huomannut, että nopeat tempon muutokset hauskuuttavat, kuten henkilön statuksen nopea pudotus. Hieman surkeat hahmot ovat hauskoja, tai hahmo, joka ei ole sinut ulkoisen olemuksensa kanssa. Hitaan ja nopean hahmon välinen suhde on hauska. Mutta mikä näissä naurattaa? Olen nimennyt komiikan palaset kaavaa varten elementeiksi.

2.1 Komiikan palaset

Olen valinnut tutkimukseen komiikan elementeiksi teorioita, jotka ovat minulle tunnistettavia ja käyttökelpoisia kaavaa muodostaessani. En pitäydy vain yhdessä teoriassa, sillä eri teorit ovat osittain päällekkäiset ja toisistaan vaikuttuneet. Komiikan elementtejä tutkimuksessani ovat inkongruenssi, mekaaninen jäykkyys, degradaatio sekä paljastuminen.

2.1.1 Inkongruenssi (kädet)

Professori Aarne Kinnunen mainitsee kirjassaan inkongruenssin, yhteensoveltumattomuuden, jonka on yleisesti oletettu olevan komiikan lähde (Kinnunen, 1994, 17). Yhteensoveltumattomuus komiikan lähteenä toteutuu vaikkapa kohtauksessa, jossa kivikautinen mies mammuttia tappaessaan vastaa yllättäen matkapuhelimeen. Matkapuhelin ei sovellu kivikauteen, vaikka se olisi Mobira Cityman ja on siten inkongruentti.

Brittiläisen komediaryhmän Monty Pythonin elokuvat turvautuvat usein inkongruenssiin, kuten elokuvassa Life of Brian. Elokuvat tapahtumat sijoittuvat pääosin Juudeaan 33 jKr. Elokuvassa seurataan tavallista kansalaista, Briania,

jota kansa luulee messiaaksi. Ilmeisimmillään inkongruenssi toteutuu kohtauksessa, jossa Brian pakenee roomalaisia sotilaita korkeaan torniin. Tornin rakennustyöt ovat kesken ja hän putoaa keskeneräisestä tornista alas. Kesken ilmalennon ohi lentää yllättäen avaruusalus. Alus nappaa päähenkilön kyytiin ja palauttaa lopulta maan pinnalle. Tämä tyylikko etäännyttää katsojia elokuvan luomasta illuusiosta, mutta myös naurattaa katsojia epäsopivuudellaan. (Python 1979.)

Samasta epäsopivuudesta puhuu Talouselämä-lehden toimittaja Sami Rainisto *Conan O' Brienin maailma* -kirjassaan: ”Me odotamme elämältä jotain ja saamme jotain muuta. [– –] Huumori on se mitä tapahtuu ylevien suunnitelmien ja suunnitelmien toteutumisen välillä” (Rainisto 2006, 56). Samalla nimetessään suunnitelmat yleviksi Rainisto tulee hipaisseeksi toista Kinnusen huumorin lähdettä, arvon alennusta, josta kerron myöhemmin. Ylevä suunnitelma *Life of Brian*issa on oletus päähenkilön loogisesta pelastautumisesta ennen maahansyöksyä. Suunnitelmamme toteutuu, mutta eri tavalla kuin oletimme. Avaruusalus yllättää meidät. Ylevä suunnitelmamme mammutintappoesimerkissä on oletus mammutin tappamisen jatkumisesta, kun toteutunut kännykkään vastaaminen yllättää meidät.

Inkongruenssi on siis yhteensoveltumattomuutta tai yhteensopimattomuutta, joka voi olla suhteessa tilanteeseen, tilaan tai henkilöön.

2.1.2 Mekaaninen jäykkyys (pää)

Sanotaan, että toisto on hauskaa. Bergson puhuu mekaanisesta jäykkyydestä, konemaisuudesta: ”Ihmiskehon asennot, eleet ja liikkeet ovat koomisia täsmälleen siinä määrin, kuin keho tuo mieleemme pelkän koneiston. [– –] Mitä paremmin nämä kaksi – ihminen ja kone – on sovitettu toisiinsa, sitä vaikuttavampaa on komiikka.” (Bergson 1900, 21.) Bergsonin mukaan ihmisen keholle on ominaista jatkuva muutos, älykkäästi vaihtelevat ruumiin liikkeet. Ihminen itse turruttaa tämän muutoksen ollakseen uskottava, mutta näyttäytyykin jäykkyydessään koomisena. ”Jonkin henkilön imitoiminen tarkoittaa niiden konemaisten tekijöiden paljastamista, jotka tuo henkilö on

päästänyt juurtumaan persoonaansa”, Bergson sanoo (Bergson 1900, 31). Esimerkkinä mekaanisesta jäykkyydestä voimme ajatella mitä tahansa imitaatiota, jossa imitaattori muodostaa hahmonsa muutaman samanlaisena toistuvan eleen avulla. Tämä toisto naurattaa katsojaa Bergsonin mukaan kuin laatikosta pomppaava vieteriukko lasta. (Bergson 1900, 58–64.) Vieteriukosta kerron myöhemmin lisää.

Bergson väittää, että nauramme aina kun ihminen muistuttaa esinettä. Hän mainitsee esimerkkinä sirkuksen klovnikohtauksen, jossa kaksi kaljua henkilöä istuvat vierekkäin. He lyövät toinen toistaan päähän kepillä kiihtyvässä tahdissa. Iskujen myötä toiminta hidastuu ja henkilöt jäykistyvät. Lopulta henkilöt kaatuvat tikkusuorina maahan. (Bergson 1900, 51.) Pirkka-Pekka Peteliuksen apuvahmo, James Potkukelkka, alkaa huutaa jatkuvalla syötöllä ”Apuva!” joutuessaan pulaan. Hahmo tuo minulle mieleen käkikellon – koneen. Hahmo ei olisi hauska, jos avun huutaminen olisi realistisesti ympäristöön reagoivaa.

Mekaaninen jäykkyys voi olla konemaisuutta, esinemäisyyttä, tai tavallisimmillaan jonkin asian toistoa.

2.1.3 Degradaatio (torso)

Aristoteleen mukaan draamallinen hahmo näytetään aina parempana (ylempi status) kuin katsoja ja koominen hahmo huonompaa (alempi status) kuin katsoja (Aristoteles, luku 2). Koominen hahmo on aina statussuhteessa katsojaan alempana. Erityisen hauska tilanne on, kun hahmo muuttuu draamallisesta koomiseksi, eli ylästatuksesta alastatukseen. Tapahtuu arvon alennus eli degradaatio. Selvittääkseni statuksen käsitettä lainaan brittiläisen improvisaation mestarin ja opettajan Keith Johnstone adjektiiveja alistuva ja dominoiva (Johnstone 1996, 33). Kyse on siis siitä millainen henkilö on suhteessa toiseen. Alistuuko, vai dominoiko henkilö.

Ajatellaan vaikka kuninkaan liukastuvan banaaninkuoreen. Ylevä kuningas putoaa ulkoiselta statukseltaan kuninkaasta maan vetovoiman kanssa kamppailevaksi pelleksi. Tapahtuu arvon alennus. Banaaninkuoriesimerkistä,

jota myös Bergson käytti kuvatessaan mekaanista jäykkyyttä, Johnstone kommentoi: ”Mielestäni banaaninkuoreen liukastuva mies on hauska vain, jos hänen statuksensa alenee emmekä tunne sympatiaa häntä kohtaan” (Johnstone 1996, 37). Olen samaa mieltä. Emmehän naura jälle liukastuvalle vanhukselle. Johnstonen huomio sympatiasta puolustaa myöhemmin esiin tulevaa elementin vaatimaa taustaa, tunteettomuutta. Komiikan elementit voivat olla myös päällekkäiset, eli aina ei ole kyse vain yhdestä elementistä. Kuten yllä kuvattu banaaninkuoreen liukastuminen voi olla sekä arvon alennusta tai mekaanista jäykkyyttä. Oman tulkintani mukaan kyse on kuitenkin enemmän degradaatiosta. Sen sijaan liikkeen laadun muutos kävelevästä liukastuvaksi paljastaa menetetyn mekaanisen jäykkyyden.

Degradaatiossa kohteen status laskee.

2.1.4 Paljastuminen (alapää)

Rainiston mukaan psykoanalyttikko Sigmund Freud jakaa vitsit harmittomiin vitseihin, joissa vitsi on itse tarkoitus, ja tendenssivitseihin, jotka palvelevat jotakin tarkoitusta (Rainisto 2006, 51). Tendenssivitsi palvelee joko aggressiivisuutta, ivailunhalua ja puolustautumista tai paljastamista. Paljastamisella Freud tarkoittaa vitsin kohteen henkistä riisumista eli seksuaalisuuden paljastumista. Conan O' Brienin showssa on vakiovieraana masturboiva karhu. Karhuhahmolla on vaipat ja se liikkuu aluksi studiossa rauhallisesti, kuten oikea karhu. Sitten musiikki alkaa soida ja karhu alkaa tehdä masturbointiliikettä. Sami Rainisto käyttää karhuesimerkkiä kirjassaan ja kertoo Freudin näkökulman masturboiva karhu-sketsiin. Tästä saamme uuden komiikan elementin käyttöömmee. Rauhallinen karhu ruokkii ihmisen mielessä olevaa kuvaa oikeasta karhusta ja yllättää sitten tämän avoimen seksuaalisuuden kanssa. ”Masturboiva karhu paljastaa, että olemme kaikki seksuaalisia olentoja”, Rainisto toteaa (Rainisto 2006, 56).

Herää kysymys perustuuko ns. navanalushuumori juuri tähän vastaanottajan seksuaalisuuden paljastukseen. Ainakin kaikkein toimivin (lue: hauskin) sanapari yhdyssanaketjuleikissä on sellainen joka yhdistää viattoman sekä

rivon sanan. Yhdyssanaleikki on vapaa seurapeli, jossa keksitään yli kahden sanan yhdyssanoja, kuten hanhenmaksalaatikko. Tämä ei ole kovinkaan hauska sana, koska siinä ei toteudu mikään komiikan elementeistä; se ei ole inkongruentti eli epäsopiva, vaan mahdollinen; siinä ei ole mekaanista jäykkyyttä; siinä ei kohteen arvo alene; se ei paljasta seksuaalisuuttamme. Vitsi muuttuu ottaessamme mukaan rivon sanan, esimerkiksi nännipihatonttu tai välilihakeitto. Tätä seurapeliä voi pelata missä vain ja sääntöjä voi muuttaa seurueelle sopivaksi, mutta muista komiikan elementit, jos haluat pelin olevan viihdyttävä.

Paljastus paljastaa vastaanottajan olevan seksuaalinen.

2.2 Palaset säkkeihin

Edellisissä luvuissa osoitin esimerkkien kautta elementtien olemassaolon. Tässä luvussa testaan löytyykö mainittuja elementtejä tunnetuista sketseistä. Lopuksi tutkin mitä elementtejä löytyy hauskaksi kokemassani tilanteesta, jossa ei ollut edes ihmisiä mukana.

2.2.1 Bean johtaa armeijaa ja kynäilee

Brittikoomikko Rowan Atkinson on luonut 70-luvun lopussa vähäpuheisen ja fyysiseen komiikkaan perustuvan hahmon, Mr. Beanin. Hahmosta on tehty TV-sarja, elokuvia ja jopa animaatio. Käytän Beania esimerkkinä, sillä fyysinen komiikka paljastaa mikä konkreettinen toiminta on hauskaa. Mr. Beanissä on jakso, jossa hän joutuu tahattomasti johtamaan armeijan muodossa kulkevaa joukkuetta. Joukkueen johtaja antaa käskyjä epäselvillä huudahduksilla, joita joukkue kuitenkin toteuttaa tottuneesti. Johtaja lähtee pois ja Bean tulee paikalle. Joukkue ei näe johtajan poistumista. Bean yskäisee ohimennen ja joukkue ottaa asennon. Bean huomaa tämän ja lapsenomaisen uteliaasti kokeilee mitä tapahtuu, jos hän yskäisee uudelleen. Joukkue vastaa toisella liikkeellä yskäisyyn. Tilanne päättyy siihen, että Bean on saanut armeijan joukkueen seisomaan yhdellä jalalla aseet tanassa ja vilkuttamaan käsi ylhäällä. Joukkueen johtaja tulee paikalle. (Tiger Aspect Productions Ltd 1993.)

Etsin olemassa olevan elementin sulkemalla pois eri vaihtoehtoja. Sketsin komiikka on viatonta, joten tämä sketsi ei toteuta seksuaalista paljastumista. Inkongruenssista voisi olla kyse, mutta kun kyseessä on sketsiohjelma, katsojien oletus on että jotakin yllättävää tai epäsoveltuvaa sattuu. Kyse ei siis ole inkongruenssistakaan. Mr. Beanin status pikemminkin nousee kuin toteuttaa degradaatiota hänen päästessä johtamaan kokonaista joukkuetta. Toisaalta jos ajatellaan joukkueen näkökulmasta, niin heidän arvonsa alenee leikkittelyn myötä. Kyse voisi siis olla arvon alenemisesta, mutta tämä riippuu näkökulmasta. Katsoja katsoo tapahtumia Beanin näkökulmasta, eikä Bean pidä joukkuetta pilkkanaan, vaan hän leikkii sillä lapsen tavoin. Joukkue ei joudu naurunalaiseksi, sillä tilanteen kokijana on lapsenomainen Bean.

Armeijan joukkue muistuttaa mielestäni eniten Bergsonin mainitsemaa koneistoa. Eli komiikan elementtinä tässä esimerkissä on mekaaninen jäykkyys. Bergson käyttää koneiston esimerkkinä vieteriukon tapaan toimivaa komedian hahmoa. ”Olemme varmasti kaikki joskus leikkineet vieteriukolla, joka ponnahtaa ulos laatikostaan. Kun painamme sen alas, se ponnahtaa ylös. [– –] Sen tapa huvittaa on ollut olemassa kautta aikojen” (Bergson 1900, 58). Lelu on sukupolvellemme vieras, enkä ole varma sen huvittamiskyvystä, mutta saanemme ajatuksesta kiinni tämän esimerkin kautta. Bergson puhuu näytelmästä, jossa toinen yrittää saada toisen kuuntelemaan, kun taas tämä puhuu konemaisesti jatkuvalla syötöllä. Tilanne etenee siten, että ensimmäinen työntää puhujan pois näyttämöltä, mutta tämä palaa aina takaisin – kuin vieteriukko. Kuulostaa tutulta ovifarssin keinolta. Kun epätoivottu henkilö tulee taloon, tämä yritetään piilottaa erilaisin verukkein muihin huoneisiin tai kaappeihin.

Mr. Beanin komiikassa toistuu konemainen leikkittely; Bean toistaa jotakin liikettä, kunnes jokin estää liikkeen. Eräässä jaksossa Bean on koulun penkillä koetilanteessa. Hänen vieressään on mies, joka ottaa pedantisti taskustaan kynän ja asettaa sen rituaalinomaisella arvokkuudella koepaperinsa eteen. Bean matkii miestä. Hän ottaa kynän esiin taskustaan, asettaa sen koepaperinsa eteen ja lopulta haastaa katseellaan vierustoverinsa. Bean

parantaa suoritustaan ja ottaa taskustaan toisen kynän ja yhtä antaumuksella asettaa kynän paperinsa etupuolelle. Bean kilpailee kynien määrällä. Tämä liike toistuu kiihtyvällä rytmillä konemaisesti, kunnes Bean toteaa taskun tyhjäksi. Punch lineksi, vitsin huipennukseksi Bean ottaa toisesta taskustaan kourallisen kyniä ja varistaa ne pöydälle. (Tiger Television Ltd 1989.)

Kynän ottaminen taskusta on mekaanista jäykkyyttä ja siksi hauskaa. Katsojalle opetetaan toiston kautta Beanin hakevan aina uuden kynän taskustaan. Katsojan oletus on, että Bean sinetöi kynäkilpailun voiton. Suhteessa tähän oletukseen tapahtuu yllättävä degradaatio, kun Beanin tasku onkin yllättäen tyhjä. Hänen statuksensa laskee voittajasta epäonnistujaksi. Konkreettisesti tämä ilmenee siten, että Beanin voitonvarma hymy muuttuu huolestuneeksi. Punch linena toimi odottamaton ja epäsopiva määrä kyniä. Elementtinä toteutuu inkongruenssi. Kukaan ei odota Beanin ottavan taskustaan älyttömän paljon kyniä.

2.2.2 André Wikström paljastaa

Stand up -koomikko André Wikström on julkaissut ensimmäisen DVD-tallenteen live-esiintymisestään. Tallenteen nimi on *Ensimmäinen jäähyväiskeikka*. Se on hauska, mutta mikä hänen vitseissään naurattaa? Kerron ensin mitä esimerkissä tapahtuu. Andrén mielestä suomessa on tietty ihmisryhmä, joka suhtautuu aina negatiivisesti mihin vaan. Esimerkiksi hän ottaa limsapullon, joka oli hänen lapsuudessaan 0,33 litraa ja nykyisin standardi on puoli litraa. Hän matkii miten tämä alati negatiivinen ihmisryhmä on suhtautunut ideaan kasvattaa pullojen kokoa puoleen litraan:

(raivoisasti) ”Puol litraa! (yleisö nauraa) Pthyi! Eihän kukaan pysty juomaan sellasia määriä. (yleisö nauraa) Se on nolla-piste-kolme-kolme, niin, näin paljon pystyy ihminen juomaan. Puol litraa, ja aina jää näin paljon yli (näyttää sormilla määrän). Pitää kaataa pois sitten. [– –] Tulee vaan diabetes ja sokeritauti.”

Seuraavaksi André kertoo ajasta, jolloin ei ollut sixpackejä ja miten pessimistit ovat suhtautuneet moiseen ehdotukseen.

”Miten ois semmonen niin kuin sixpack? Pistetään niin kuin pahvia kuuden olutpullon ympärille. Olis helppo kantaa. [– –] Ja joku sai sen mäyräkoiraidean. Kakstoista olutta! (yleisö nauraa) Ei kukaan pysty juomaan sellasia määriä. Tulee vaan diabetes ja sokeritauti.” (yleisö nauraa)

André lisää kolmannen ja viimeisen osan listaan ja kertoo miten tämä ryhmä on suhtautunut ehkäisytablettien ideaan.

(raivoisasti) ”Ehkäisytabletti! (yleisö nauraa) Ei kukaan halua naida ilman kondomia. Tulee vaan... (Yleisö nauraa ja taputtaa keskeyttäen kerronnan) Tulee vaan diabetes ja sokeritauti. (yleisö nauraa) Kyllä näin on, huh huh.” (Wikström 2006.)

Andrén vastarannankiiski-hahmossa on paljon esittämistavan toistoa. Hahmo vastaa jokaiseen ideaan samalla tyrmäävällä äänensävyllä, eli hahmossa on mekaanista jäykkyyttä. Viimeinen punchline paljastaa katsojien seksuaalisuuden.

2.2.3 Maisema naurattaa

Bergson väittää, ettei maisema voi olla koominen (Bergson 1900, 8–9). Väite jäi vaivaamaan minua ja aloin katsella ympärilläni koomisuutta etsien. Kerrostalon rappukäytävän ikkunasta näin asetelman, joka oli mielestäni hauska. Otin kuvan vien varteen pysäköidyistä autoista (Kuva 1). Mikä komiikan elementti kuvassa naurattaa?

Kuva 1. Todellisuus. Kuvaus Tapio Väntsi

Kuva on otettu autojen yläpuolelta. Kyseessä voisi olla degradaatio eli arvon alennus suhteessa omaan oletukseeni. Oletan, että tien vieressä on tavallinen

auto kuten normaalisti (Kuva 2). Yllätyksekseni tien varteen on pysäköinyt pikkuauto. Olettamani auton status putoaa suhteessa todellisuuteen.

Kuva 2. Oletus. Kuvaus Tapio Väntsi

Bergson lieventää väitettään, ettei maisema voi olla koominen ja samalla antaa minulle vastauksen miksi koen kuvan maiseman koomisena. ”Hatulle nauretaan, mutta silloin ei pilkata huopaa tai olkia, vaan sitä muotoa, jonka ihminen on sille antanut, sitä inhimillistä oikkuu, josta se on saanut muottinsa.” Bergsonin sanojen mukaan auton muoto on inhimillinen oikku. (Bergson 1900, 9). Auto tien vieressä on siis inhimillistetty.

Jos ajatellaan, että näen auton inhimillisenä, niin onko tuo autopersona esineellistetty, eli toteuttaako auto mekaanista jäykkyyttä? Mutta autohan on esine! Ei ihme että Bergson on tyytynyt toteamaan, ettei maisema voi olla koominen.

Tutkitaan vielä tuota inhimillistämistä. ”Eläimelle nauretaan, mutta vain jos sillä on yllättäen inhimillinen asento tai ilme”, Bergson sanoo (Bergson 1900, 9). Villapaitaan puettu koira näyttää minusta hassulta. Bergson antaa tälle selityksen, vaikkakin hän puhuu toisesta eläimestä, ihmisestä. Elämässä vallitsee Bergsonin mukaan tietty notkeus, jota mekaaniset asiat kuten vaatteet jäykistävät. Hänen mielestään kaikki muoti on koomista joltakin kannalta katsottuna, joskin olemme tottuneet nykymuotiin ja siihen, että vaate näyttää olevan yhtä kantajansa kanssa. Emme erota elottoman kääreen jäykkyyttä ja käärityn kohteen elävää notkeutta. Bergson sanoo komiikan jäävän tällöin

piileväksi ja näkemättä, sillä olemme tottuneet tämänytyypiseen vaatteiden luomaan käärittyn notkeuteen. (Bergson 1900, 35.) Minusta muotiluomukset mallien päällä näyttävät usein koomisilta. Samoin minua huvittaa kun näen villapaitaan puetun koiran. Tämä johtuu siis siitä, että puettu koira on tavattomampi ilmestys kuin alaston koira ja siksi vielä erotan koiran elävän notkeuden vaatteen alta. Koira on minun silmissäni elävä ja eloisa luontokappale, joka on verhottu vaatteen jäykkyyteen.

Myös autokuvan näkökulma vaikuttaa koomisuuden näyttäytymiseen. Komediasa katsoja voi kokea ylemmydentunnetta komedian henkilöitä kohtaan, eli kokea olevansa parempi kuin naurun kohde. Fyysisellä sijoittumisella on merkitystä statuksen tuntemukseen. Lattialla makaava kokee olevansa statussuhteessa alempana kuin vieressä seisova henkilö ja päinvastoin. Samoin autot ovat kuvassa kuvaajan alapuolella, eli katsoja on ylästatussuhteessa pysäköityihin autoihin nähden. Autot näyttäytyvät Aristoteleen sanoin katsojaa huonompina ja täten koomisina. Kuvan maisema on siis hauska mekaanisen jäykkyyden ja degradaation takia.

3 Hautapaikan valinta

Olemme käyneet elementit esimerkkien avulla läpi ja testanneet niiden toimivuuden. Yasmina Rezan näytelmässä Taide kaverukset arvioivat maalausta, jossa on valkoisia viivoja valkoisella pohjalla (Reza 1994). Jotta arviointi ei menisi yhtä moniselitteiseksi kuin Rezan näytelmässä, pyrin määrittelemään mitä komiikan elementit tarvitsevat rinnalleen noustakseen esiin.

Aiemmat esimerkkini ovat kaikki kuvatallenteista. Kuvan etu on, että kuvakulmalla ja koolla voidaan tuoda haluttu asia esiin. Teatterin näyttämöllä ei ole käytössä kuvakulmia ja -kokoja, vaan katsojan huomio pitää vangita eri keinoin. Ohjaajan tehtävä on huolehtia siitä, että katsoja näkee katsomosta käsin näyttämökuvan oikeat asiat. Moni tunnistaa komedian, jonka ymmärtää hauskaksi, mutta lopputulos ei naurata. Näissä tapauksissa elementit ovat olemassa, mutta niiden pohjustus on väärä. Minkälainen pohjan tulee olla, jotta valkoiset viivat erottuvat?

Käytän elementtejä esiin tuovista asioista nimikettä kanvaasi. Kanvaasi on kangasmateriaali, jota käytetään mm. öljyväritaulujen pohjana ja Rezan innoittamana tämä termi nimetkään myös kaavani aineksia. Alla olevat kanvaasit ovat omia päätelmiäni.

3.1 Kontrasti

Olen ohjatessani huomannut, että pyydän monesti esiintyjiltä isompaa ilmaisua ja liikkeellistämistä. ”Huomaa isommin, katso nopeammin sivulle”, olen esiintyjäni ohjeistanut. Pohjimmiltaan on ollut kyse siitä, että ilmaisu on ollut isoa jo ennen kuin on tarve nostaa jotakin tarinan kannalta olennaista esiin. Ilmaisua on ollut vaikea enää suurentaa ja liikkeen laadun muutokseen ei ole tullut riittävää kontrastia. Katsoja ei näe valkoisia viivoja valkoiselta pohjalta, vaikka viivat olisivat taiten sivellyt.

Mr. Beanin koetilanne-esimerkissä olivat elementteinä mekaaninen jäykkyys, degradaatio ja lopuksi inkongruenssi. Mikäli lähtisimme toistamaan esimerkin sketsiä, tulisi määrittää mikä on tässä tapauksessa mekaanisen jäykkyyden vastaväri, tai ilman vertauskuvia ilmaistuna vastakohta. Näyttämällä vastakohdan mekaaniselle jäykkyydelle tuomme esiin myös itse elementin eli mekaanisen jäykkyyden. Beanin mekaanisen jäykkyyden vastakohtana ovat koetilanteessa luonnollisesti toimivat henkilöt ja erityisesti Beanin kilpailun kohteeksi joutuva vierustoveri. Vierustoveri koittaa olla huomaamatta Beanin tempuilua, kuten ihminen oletettavasti luonnollisesti tekisi. Degradaation eli arvon alennuksen tuo esille riittävä muutos Beanin olemuksessa. Voitonvarmasta hymystä olemus muuttuu huolestuneeksi eli statuksia ajatellen dominoivasta alistuvaksi.

Kontrasti-kanvaasin pääajatuksena on, että elementin vastakohta tuo elementin esille. Mekaanisen jäykkyyden voi tuoda esille tuomalla kohtaukseen jotakin notkeaa ja elävää.

3.2 Arvolataus

Maalaiskomedioissa nauretaan usein papille tai poliisille. Kummatkin ovat suomalaiselle perinteisesti auktoriteetteja. Katsojalle nämä sisältävät tietyn arvomaailmansa. Arvot ovat tunnistettavia, vaikkei katsoja näiden arvomaailmaa välttämättä allekirjoitakaan. Kun lataamme tilanteen arvokkuutta, lisäämme koomisen tilanteen merkitysarvoa kohteelle. Ajatellaan tilannetta, jossa pukumies liukastuu kadulla banaaninkuoreen. Jos lisäämme arvolatausta tilan ja henkilön avulla, voisi lopputulos olla sulhasen liukastuminen riiseihin kirkon portailla. Tila ja henkilö luovat toisen arvomaailman; on nolompaa liukastua vastaviihittynä kuin tuntemattomana kadulla. Arvolatauksen kanssa voi astua harhaan, sillä arvoihin liittyy usein vastaanottajan tunnelataus. Katsoja saattaa tuntea sympatiaa vastaanaitua sulhasta kohtaan, eikä naurakaan tapahtuneelle.

Stand up -koomikko André Wikströmiltä kysytään, onko hänen juttuarsenaalissaan jokin juttu, joka toimii aina. Hänen mielestään ei ole, ja

vaikka jokin juttu on toiminut aina, niin joku toinen yleisö saattaa mennä hämilleen vitsistä, jostakin esiintyjän liikkeestä tai vitsin sisältämästä arvomaailmasta, eikä naurakaan. (Wikström 2006) Tästä pääsemme seuraavaan kanvaasiin, älyllä katseluun.

3.3 Tunteettomuus

Bergson väittää, että nauramme komiikalle vain kun olemme tunteettomia ja katsomme puhtaasti älyllä. Bergson tosin pehmittää väitettään: ”En tarkoita, ettemmekö voisi nauraa ihmiselle, joka esimerkiksi herättää meissä sääliä tai jopa kiintymystä. Mutta silloin meidän täytyy hetkeksi unohtaa myötätuntonne ja vaientaa säälimme” (Bergson 1900, 9). Tunteettomuus kuulostaa rajulta väitteeltä, mutta tarkastellaan sitä.

Viime aikoina näyttelijä Miitta Sorvali on tehnyt televisiossa sketsi- ja haastatteluohjelmaa *Miitta-täti*. Ohjelmassa Sorvali käsittelee vähemmistöryhmiä huumorin kautta. Tämä on aiheuttanut lehtien palstoilla eriäviä mielipiteitä. Jotkut puolustavat tätä ja jotkut pitävät vähemmistöistä tehtyä komiikkaa luokattomana. Jos Bergsonia on uskominen, Sorvalin komiikan vastustajat eivät ole mieleltään levollisia ja tyyniä. Tämä välinpitämättömyys on Bergsonin mukaan komiikalle nauramisen edellytys. Hän pyytää lukijaa ottamaan etäisyyttä ja katsomaan elämää välinpitämättömästi järjellä eikä tunteella, joka on ihmisille ominaista. Katsoessamme järjellä, arkiset asiat saavat koomisen sävyn. (Bergson 1900, 9–10.) Oma katsomiskokemukseni Miitta-tädin touhuista risteilee huvittumisen ja kiinnostuksen välillä. Kun vähemmistöryhmä asetetaan naurun alaiseksi, avautuu uusia näkökulmia muuten niin helposti stereotyyppien läpi katsottaviin asioihin. Mielestäni Sorvali tekee ohjelmallaan avarakatseisempaa maailmaa. Pyrkivätkö Sorvalin vastustajat hiljentämään vähemmistöryhmistä puhumisen, ettei heidän oma maailmankuvansa joutuisi muuttumaan? He hyväksyvät vammaisten olemassaolon, mutta eivät halua mielikuvansa vammaisista muuttuvan. He eivät ole tässä suhteessa mieleltään levollisia. Vammaisuus on

heille pyhä ja muuttumaton, eli vammaisuus on heille liian arvolatautunut aihe, jotta voisivat siirtää tunteensa syrjään ja katsoa ohjelmaa älyn kautta.

Turussa Ratapihankadun ja Humalistonkadun kulmassa oli muutama vuosi sitten baari, jonka tanssilattia näkyi ikkunasta kadulle. Asuessani niillä kulmilla, tulin usein odottaneeksi liikennevaloissa ja katsoneeni baarissa tanssivia ihmisiä huvittuneena. Yli sata vuotta sitten Bergson on tehnyt samanlaisen huomion, joskaan ei varmasti Paviaani-baarista: ”Riittää, että suljemme korvamme musiikilta tanssisalissa ja heti tanssijat alkavat näyttää silmissämme huvittavilta” (Bergson 1900, 10). Kun näemme vain irrationaalisen liikkeen, emmekä elä samassa tunteessa musiikin mukana, huvitumme näystä.

Miten luomme älyllä katsomisen kanvaasin? Tekijänä pitää tunnistaa oma tunneside tapahtumiin. Jos tunnet sääliä sulhasen liukastuessa kirkon portailla, pitää tilanne pohjustaa eri tavalla. Katsoja ei saa siinä hetkessä samaistua sulhaseen, joten sulhanen täytyy hetkellisesti esittää vastenmielisenä. Hetkeä ennen kaatumista sulhasen tulee lyödä morsianta, tai alistaa tätä muulla tavoin. Tunteet eivät ole sulhasen puolella ja liukastumisesta johtuva degradaatio naurattaa. Tyyllilajista riippuen teko voi olla pienempikin, vaikka vain ylimielinen katse anoppiin. Mikä tahansa riittävän suuri ele, joka saa katsojat pois sulhasen puolelta.

4 Komiikan anatomia

Tämä luku tulee nostamaan minut muiden komiikan teoreetikkojen joukkoon! Tutkimukseni tulos on matemaattinen kaava, josta voi laskea sketsin, tai hauskaksi tarkoitetun kohtauksen teoreettisen hauskuuden. Kaava kertoo onko kohtaus hauska vai ei. Käytän kaavassa elementeistä ja kanvaaseista seuraavia kirjainlyhenteitä:

- I – inkongruenssi
- D – degradaatio
- M – mekaaninen jäykkyys
- P – paljastuminen
- k – kontrasti
- a – arvolataus
- t – tunteettomuus.

Elementit merkitsin isolla kirjaimella ja elementtejä tukevat kanvaasit pienellä kirjaimella. Puraan aiemmin käsiteltyjä esimerkkejä kaavaksi ja testaan kaavan toimivuutta. Lopuksi teen draamatekstistä komediaa kaavan avulla.

4.1 Komiikan kaava ver. 1.0

Käytän kaavassa elementin ja kanvaasin kertolaskua. Jos käyttäisin vain yhteenlaskua, tulos olisi riippuvainen elementtien määrästä, ei niinkään laadusta. Laadukasta komiikkaa syntyy, kun komiikan elementit tuodaan esille kanvaasien avulla. Laadun saan määrääväksi tekijäksi, kun perustan kaavani kertolaskulle ja elementtien ja kanvaasien kertoimille. Kaavani matemaattinen lähtökohta on, että kaavan tuloksen luku 1 on neutraali. Yhden (1) ylittävä tulos kertoo kohteen olevan hauska. Vastaavasti alle yksi oleva tulos ei ole hauska.

Matemaattista kaavaa varten minun täytyy arvottaa lukuna kunkin elementin ja kanvaasin kerroin. Tässä julkaistavassa kaavan 1.0-versiossa käytän kaikissa elementeissä ja kanvaaseissa samaa kerrointa, vaikka oletan, että eri elementtien hauskuudet vaihtelevat. Tutkimuksessani on tullut ilmi, että itse

elementti ei ole hauska, vaan elementti tarvitsee kanvaasin tullakseen esiin. Esimerkiksi yllättäen päässyt pieru naurattaa, sillä pieru on inkongruentti teko, joka tulee esille äänen kontrastina. Vastaavasti diskossa päässyt pieru ei naurata, koska sitä ei kuule. Elementille ei ilmene kanvaasia. Eli koska elementti sinänsä ei ole hauska, täytyy kertoimen olla alle 1. Elementin kertoimena käytän arvoa 0,9, eli elementti yksinään laskee tuloksen arvoa. Kanvaasi nostaa elementin hauskuuden esille. Kanvaasin kertoimen tulee siis olla riittävän suuri, jotta elementin arvolla kerrottuna tulos on yli 1. (Yhtälöratkaisu: Y on vähimmillään tarvittava kerroin, jotta tulos on yli 1. $0,9 \times Y = 1$, eli $Y = 1/0,9$. Y on 1,1111...). Kanvaasin vähimmäiskertoimen tulee olla yli 1,1111... Pyöristän kanvaasien kertoimen ylöspäin yhden desimaalin tarkkuudella 1,2:een.

Kanvaaseja on kahdenlaisia. Toiset vaikuttavat välittömästi elementin ilmitulon hetkellä, toiset ovat läsnä koko ajan. Esimerkiksi kirkossa arvolataus voi olla jatkuvaa, kun taas poliisin ilmestyminen tilanteeseen on enemmänkin hetkellinen arvolataus. Kaavassa välittömästi elementtiä vahvistavat kanvaasit toimivat elementin kertoimena. Jatkuvasti läsnä olevat kanvaasit toimivat kaikkien elementtien (ja niiden kanvaasien) kertoimena. Huomattavaa on, että kanvaasit yksinään eivät muodosta komiikkaa, vaan kanvaasit kertovat aina jonkin elementin, tai elementtien arvon. Eli poliisi (arvolataus) ei itsessään ole hauska, mutta jos poliisi törmää lyhtypylvääseen (degradaatio), se on hauskaa.

Kaava muodostetaan elementtien esiintymisjärjestyksessä. Elementti ja tämän kanvaasi kerrotaan toisillaan ja kerrotaan seuraavan elementin ja tämän kanvaasin, tai kanvaasien kanssa. Elementtejä kanvaaseineen tai ilman lisätään kaavaan niin monta kuin kohtauksessa on elementtejä. Lopulta elementtien ja niiden kanvaasien kerronnan tulos kerrotaan jatkuvasti läsnä olevilla kanvaaseilla tai kanvaasilla. Huomioitavaa on, ettei kanvaasia välttämättä ole, jolloin elementti kerrotaan toisella elementillä. Käytän sulkumerkkejä helpottamaan kaavan tulkitsemista, vaikkei matematiikan opettaja niitä vaatisi. Kaava menee siis näin:

(Elementti x tämän kanvaasi) x (Elementti x tämän kanvaasi) x (jne.) x
 Jatkuvasti läsnä oleva kanvaasi x Jatkuvasti läsnä oleva kanvaasi x (jne.)
 = Tulos

Jos elementtiä tukevaa kanvaasia ei ole, kaava menee näin:

Elementti x Elementti x (jne.) x Mahdollisesti jatkuvasti läsnä oleva kanvaasi x
 Mahdollisesti jatkuvasti läsnä oleva kanvaasi x (jne.) = Tulos

Tulos on laskettavissa ilman kanvaaseja, mutta kaava ei toteudu ilman elementtejä. Ilman elementtejä ei synny luotettavaa tulosta, sillä kanvaasit itsessään eivät luo komiikkaa. Poliisi itsessään ei ole hauska, vaikka hän on arvolatautunut henkilö.

Kaava voi olla kirjainlyhenteitä käyttäen esimerkiksi $(I \times k) \times M \times D \times a \times t$. Elementin (iso kirjain) arvo oli siis 0,9 ja kanvaasin (pieni kirjain) 1,2. Lukuina laskettuna tulos on tässä tapauksessa positiivinen ja siten teoriassa hauska: $(0,9 \times 1,2) \times 0,9 \times 0,9 \times 1,2 \times 1,2 = \sim 1,26$. Seuraavaksi lasken aiempien esimerkkien sketsien kaavat ja selvitän olivatko esimerkit teoriassa hauskoja.

4.1.1 Esimerkkien naurut kaavoiksi

Mr. Beanin johtaessa armeijaa elementit ilmentyvät seuraavassa järjestyksessä. Armeijan joukkueen reaktio Beanin tahattomaan yskäisyyn on inkongruentti (I). Joukkue suorittaa mekaanista jäykkyyttä (M) vastaten Beanin antamiin ääniin yhtenevin liikkein. Beanin eläväinen ja reagoiva hahmo luo kontrastia (k) joukkueen mekaanisuuteen. Joukkueenjohtajan tullessa paikalle joukkueen status suhteessa johtajaan on laskenut, eli on tapahtunut degradaatio (D). Armeijaan suhtaudutaan yleisesti ottaen vakavasti, joten tilanne on arvolatautunut (a). Tilanne ei olisi niin arvolatautunut, jos kyseessä olisi partioryhmä. Paikalta lähtenyt joukkueenjohtaja on ärjynyt joukkueelle vihaisesti, joten katsoja ei paheksu enää Beanin lapsenomaista käskytystä. Katsoja katsoo älyllä (t), eikä koe Beanin simputtavan joukkuetta. Tämän sketsin kaava laskettiin jo edellisessä luvussa: $(I \times k) \times M \times D \times a \times t$. Eli lukuina kaava on $(0,9 \times 1,2) \times 0,9 \times 0,9 \times 1,2 \times 1,2 = \sim 1,26$.

Beanin koetilanne-esimerkin elementit kävimme jo aiemmin läpi. Kynän ottaminen taskusta uudelleen ja uudelleen on mekaanista jäykkyyttä (M). Jäykkyyden kontrastina (k) ovat muut oppilaat ja eritoten Beanin vierustoveri. Beanin status laskee voittajasta epävarmaksi, kun hänen taskunsa on yllättäen tyhjä. Tapahtuu degradaatio (D), joka tuodaan esiin kontrastisella (k) ilmeen muutoksella voitonvarmasta hymystä huolestuneeksi. Odottamaton käänne tapahtuu, kun Bean ottaa kourallisen kyniä toisesta taskustaan. Tapahtuu inkongruenssi (I). Koetilanteen voidaan katsoa olevan arvolatautunut (a), koetilanteessa on omat käyttäytymissääntönsä, joita Bean rikkoo häiritsemällä vierustoveriaan. Kaava: $M \times k \times D \times k \times I \times a = \sim 1,26$. Kohtaus on siis hauska.

André Wikströmin esimerkki toteuttaa vastarannan kiiski -hahmossaan tyyllistä toistoa, joka jo todettiin mekaaniseksi jäykkyydeksi (M). Tätä jäykkyyttä korostetaan koomikon rennolla jutustelulla, joka luo kontrastin (k) suhteessa koomikon vastarannan kiiski -hahmoon. Kohtauksen degradaatio (D) on läsnä tämän hahmon ja kertoja-koomikon suhteessa. Kerronta vuorottelee koomikon ja hahmon välillä. Arvon aleneminen tapahtuu koomikosta vastarannan kiiski -hahmoon. Tämä hahmo näyttäytyy huonompana kuin katsoja. Ehkäisy-pillerivitsi paljastaa katsojien seksuaalisuuden ja he nauravat vitsin ironialle, ettei kukaan halua naida ilman kondomia. Loppu sinetöi mekaanisen jäykkyyden, kun hokema ”tulee vaan diabetes ja sokeritauti” toistetaan vielä kerran. André Wikström rakentaa hahmonsa ”katsojaa huonommaksi” ja saa kertojana katsojat puolelleen, mikä aiheuttaa älyllä katselua, eli tunteettomuutta (t) suhteessa vitsien hahmoihin. Kaava: $M \times k \times D \times k \times D \times k \times D \times k \times P \times M * k = \sim 1,10$. Tulos on positiivinen, eli hauska.

Jotta saan kaavan tarkistettua toimivaksi, haluan testata myös sketsejä, jotka eivät naurata. Palataan Mr. Beaniin. Komiikan mestari ei aina osu oikeaan. Eräässä jaksossa Bean on tavaratalossa. Hän menee pyyheosastolle. Taustalla on toinen asiakas. Bean ottaa käteensä pyyhkeen ja kokeilee sen pintaa. Taustalta lähtee toinen asiakas. Bean avaa pyyhkeen ja menee peilin eteen. Hän pukee pyyhkeen vyötäisilleen ja keikistelee peilin edessä, kuin sovittaen vaatetta. Pyyhe putoaa ja Bean peittää sukukalleutensa, kunnes tajuaa

olevansa pukeissa. Hän nostaa pyyhkeen lattialta ja asettaa sen ostoskoriinsa. Bean poistuu seuraavalle osastolle. Sketsi ei naurata.

Elementteinä löytyvät inkongruentti (I) pyyhkeen sovitus vaatteena ja sitä kautta syntynyt arvon alennus, eli degradaatio (D). Pidämme pyyhkeen sovitusta tyhmänä tekona ja siten henkilöä meitä huonompana. Seksuaalisuuden paljastuminen (P) tapahtuu pyyhkeen pudotessa ja Beanin ristiessä kätensä nivusilleen. Yllättävää kyllä, Beanille tavanomaista mekaanista jäykkyyttä en tästä esimerkistä löydä. Komiikan kaavan kannalta huomattavaa on, että kanvaasit lähes puuttuvat tai ovat huonosti toteutetut. Voidaan tulkita, että tavaratalo on arvolatautunut vain tavanomaisten käytösnormien kautta. Tavaratalossa ei saa vaikkapa häiritä tai vahingoittaa muita ihmisiä ja tavaratalosta ei saa varastaa. Mitään näistä ei esimerkin sketsissä aseteta arvolataukseksi, eli Bean ei toiminnallaan vahingoita muita, eikä varasta. Bean asiakkaana voisi olla arvokkuuteen pyrkivä henkilö ja täten henkilönä arvolatautunut. Tämäkin mahdollinen arvolataus kuitenkin poistuu samalla kun kuvasta häviää taka-alalla oleva rouva. Bean jää yksin kuvaan. Oleellinen virhe on, ettei kukaan ole näkemässä Beanin toilailuja. Samalla kun tilanteella ei ole näkijää eikä katsojille näkökulmahenkilöä, joudumme seuraamaan tapahtumia Beanin näkökulmasta. Samaistumme Beaniin, emmekä halua hänen nolaavan itseään ja samaistumisemme kautta itseämme. Emme täten ole tunteettomia, kuten toinen kanvaasi edellyttää. Rowan Atkinsonin (Beanin esittäjä) ilmaisusta ei puutu aksentteja, joten kanvaaseista kontrasti (k) on läsnä seksuaalisuuden paljastuksen hetkellä. Atkinson näyttlee reaktioillaan kuin hänen ympärillään olisi muita ihmisiä. Beanin hahmon olemus muuttuu ylpeästä keimailijasta itseään häpeileväksi nakupelleksi. Kaava on: $I \times D \times P \times k = \sim 0,87$, eli tulos jää alle yhden.

Millä tästä sitten olisi saatu hauska kohtaus? Kun lisäämme elementtejä tukevia kanvaaseja saamme tuloksesta positiivisen. Mikäli taustalle olisi jätetty toinen asiakas, olisi katsoja katsonut kohtauksen tapahtumia tämän näkökulmasta tunteettomasti (t). Ensimmäistä inkongruenttia pyyhkeen sovitusta vaatteen tapaan olisi ollut seuraamassa tavallinen asiakas, joka olisi

toiminut kontrastina Beanin epäsopivalle käytökselle (k). Paikalla olisi ollut henkilö, jota Bean olisi tempuillaan häirinnyt. Bean olisi rikkonut tavanomaisia käytösnormeja, eli tilanne olisi ollut arvolatautunut (a). Läsna oleva, tavallisesti käyttäytyvä toinen asiakas olisi luonut kontrastin Beaniin (k), kuten koetilanne-esimerkissä Beanin vierustoveri teki. Kaavan mukaan tilanne olisi ollut hauska: $I \times k \times D \times k \times P \times k \times t \times a = \sim 1,81$. Lukuina laskettuna tulos on tässä tapauksessa positiivinen ja siten teoriassa hauska: $(0,9 \times 1,2) \times 0,9 \times 0,9 \times 1,2 \times 1,2 = \sim 1,26$.

4.1.2 Näin kaavaa käytetään

Tutki olemassa olevaa materiaalia. Materiaali voi olla jo tehty kohtausta joka ei ole hauska, tai vasta kohtausten käsikirjoitus. Mieti mikä tai mitkä kaavan elementeistä voisivat ilmentyä materiaalissa, tai mitkä elementit ovat jo olemassa, mutta eivät nouse esille. Elementit olivat siis inkongruenssi, degradaatio, mekaaninen jäykkyys ja paljastuminen. Kanvaaseja olivat kontrasti, arvolataus ja tunteettomuus. Muodosta olemassa olevasta materiaalista kaava niin pitkälle kuin se on mahdollista.

Draamatekstistä löytyy yleensä kanvaaseja, muttei komiikan elementtejä. Kaava jää silloin vajaaksi, sillä sitä ei voi rakentaa pelkkien kanvaasien varaan. Kaava voi olla vaikka $? \times a \times ? \times k \times ? \times t$. Mutta kuten luvun alussa totesin, eivät kanvaasit itsessään ole hauskoja, vaan ne toimivat aina jonkin elementin kertoimena. Arvolataus itsessään ei ole hauska (poliisi on hauska vasta törmättyään lyhtypylvääseen). Kun draamasta puuttuvat komiikan elementit, vastaavasti komedioista saattaa puuttua kanvaaseja, jotka nostavat jo tekstiin kirjoitetut elementit esille. Kirjoitetussa komediassa kaava voi olla $D \times I \times k$, jolloin tulos jää alle yhden ($\sim 0,97$), eikä naurata.

Lisää kaavaan tarvittavat elementit, tai kanvaasit, jotta lopputulos on positiivinen. Eli kaava $D \times I \times k$ vaatii vielä jonkin kanvaasin, jotta tulos naurattaa. Tilannetta voi vaikka arvoladata, jolloin ongelma on ratkennut. Kaavan tulos on positiivinen: $D \times I \times k \times a = \sim 1,17$.

Tärkeää on valita kenet asettaa naurun alaiseksi missäkin kohdassa. Tulee varoa, ettei katsoja ole tunteineen juuri tämän henkilön puolella ja nauraminen samaistumisen kohteelle voi olla vaikeaa. Toinen tai toiset henkilöt toimivat helpommin katsojan näkökulmana ja luovat kontrastia koomiseen henkilöön.

4.2 Draamasta komediaa

Tämä osio testaa kaavaa tositoimessa! Tämän onnistuessa voin sanoa, että kaava toimii. Testaan millä ohjauksellisella asialla saan draamatekstistä komediaa. Ohjaukselliset toteutukset kirjaan parenteeseihin, eli toimintaselostuksiin, jotka ovat suluissa. Valitsin tekstiksi Sofi Oksasen näytelmän Puhdistus. Valitsin tämän tekstin, koska näytelmä ei ole millään tavoin lähtökohtaisesti komediallinen. Kirjailija määrittelee näytelmän tragediaksi. Puhdistus kertoo kahden sukupolven tarinan salaisuuksineen ja pelkoineen vasta itsenäistyneessä Virossa, jossa neuvostovallan uhka on yhä läsnä. Tekstiotteessa nuori Zara on paossa venäläistä miestänsä ja on päätynt vanhemman naisen, Aliiden kotiin. Zaralla on pakomatkasta märät vaatteet yllään. Henkilöt eivät tietävästi tunne toisiaan. Liitteenä on alkuperäinen teksti kirjailijan parenteeseineen (Liite 1). Kehotan lukemaan alkuperäisen tekstin välittömästi ennen koomiseksi muokkaamaani tekstiä.

Komiikan elementtejä ei tuosta alkuperäisestä tekstistä löydy, kuten oli odotettavissakin. Kohtauksessa on kaksi henkilöä. Meidän pitää valita, kumpi asetetaan naurunalaiseksi ja kumman näkökulmasta kohtauksen tapahtumia tarkastellaan. Tämä varmistaa, että katsoja on oikean henkilön puolella ja suhtautuu tunteettomasti naurunalaiseen henkilöön. Aliiden toiminta tekstiotteen alkupuolella vaikuttaa omituisemmalta kuin Zaran, sillä hän käyttäytyy selittämättömästi. Näin ollen Zaraan on helpompi samaistua. Nauretaan siis aluksi Aliidea. Asetelma kääntyy nurin päin, kun Aliide alkaa toimia inhimillisesti ja järkevästi. Aliide tarjoaa Zaralle kuivaa ylle ja saa katsojat puolelleen järkevällä toiminnallaan. Aliide alkaa toimia katsojan näkökulmana ja Zarasta voi tehdä naurun alaisen. Zaran reaktiot omiin vaatteisiinsa ovat selittämättömiä. Draamatekstissä tämä selittämättömyys luo jännitettä, mutta

komiikassa se voidaan tulkita epänormaaliksi käytökseksi. Toisin sanoen Zara ei toimi Aliiden näkökulmasta järkevästi ja on oiva kohde naurulle.

Kanvaaseista läsnä ovat ainakin kontrastit näiden henkilöiden välillä (k), kun toinen toimii normaalisti ja toinen selittämättömästi. Kontrastia (k) voi löytää myös toiminnasta. Esimerkiksi tekstiotteen alussa Aliide aikoo avata verhot, mutta aikomus muuttuu päinvastaiseksi toiminnaksi ja hän sulkee verhot saman tien. Arvolatauksen (a) saamme tilanteeseen, kun teemme Aliidesta vieraskorean. Aliide pyrkii miellyttämään ja antamaan ylvään kuvan itsestään brittisarjan *Pokka Pitää* (engl. *Keeping up appearances*) Hyacinth Bukeén tapaan. Arvolataus on henkilössä. Tunteettomuus (t) on läsnä, kun pidämme huolen näkökulmahenkilön järkevyydestä.

Kaava on puutteellinen, koska elementtejä ei ole. ? x k x ? x k x a x t = ? Lisäämme siis vielä elementtejä ja otamme kanvaaseista hyödyn irti. Lisäykset ja korjaukset parenteisiin olen merkinnyt kursivilla. Toiminnan kuvauksissa joudun käyttämään paljon adjektiiveja, mikä vaikuttaa kömpelöltä, mutta on välttämätöntä saadakseni toiminnan ja tyylin kuvattua. Hakasulkeisiin olen merkinnyt käytetyn elementin tai kanvaasin.

(Aliide Menee *huolettomana* vetämään verhoja ikkunoiden edestä ja avaa ne *ammolleen, huomaa jotakin ja vetää ne pelästyneenä* [k] takaisin kiinni [D].)

ZARA

Mitä nyt?

ALIIDE (*teeskennellyn huolettomasti nauraen*)

Ei mitään. (*Aliide tarjoaa Kettu-karkkeja. Zara tulee ikkunoiden luokse ja avaa verhot. Ikkunat tulevat näkyviin. Ikkunat on tuhrittu lannalla.*)

ZARA

Mitä tää on... Paskaa?

ALIIDE (*vähätellen*)

Huligaaneja. (*Tarjoaa Kettu-karkkeja* [M].)

ZARA

Mi – Aliide, miksi nää huligaanit on sotkenu teidän ikkunan paskalla [k]?

ALIIDE

Ei tuollaisista tarvitse välittää. Tällaista tämä on. *(Tarjoaa Kettu-karkkeja [M].) Maalaiselämä. (Ikkunaan iskeytyy lantaa, Aliide ei reagoi tähän [M].)*

ZARA *(Katsoo ikkunaa [k].)*

Hyvä Aliide, eihän teidän ole turvallista olla täällä!

(Oksanen 2007, 25–26.)

Aliiden avatessa verhoja ja taas sulkiessa tapahtuu degradaatio (D). Muutos huolettomasta verhon avaamisesta peittelevään ja epävarmaan henkilöön laskee hänen statustaan ja olemuksen muutos on kontrastinen (k). Peittelevästä henkilöstä saa helposti mekaanisen jäykän (M), jonka kontrastina (k) toimii normaalisti reagoiva Zara. Mekaanista jäykkyyttä (M) korostan Kettu-karkin tarjoamisella ja tämän teon toistolla. Mekaaninen jäykkyys (M) sinetöidään Aliiden reagoimattomuudella. Hän ei ole huomaavinaan lannan heittämistä ikkunaan (lisätty parenteeseihin). Reagoimattomuus (mekaaninen jäykkyys) tuodaan esille Zaran reaktiolla, kun hän huomaa (k) lannan heittämisen.

ALIIDE

Minä en lähde täältä minnekään. *(menee ikkunan luo ja näyttää keskisormea ulos [I])* Täällä minä olen syntynyt ja täällä on kaikki mikä minulle on rakasta. *(Menee kastelemaan kaapin kukkia [k] ja napsauttaa radion päälle. Sieltä tulee Piafin Padam Padam.)*

ZARA

Aijaa. No ainakin mä siivoan nyt noi ikkunat. *(Käynnistää imurin ja kokeilee haparoiden miten saisi imuroitua ikkunat [I].)*

(Aliide seuraa kiusaantuneena [k].)

ALIIDE

Anna olla. Me unohdettiin kokonaan sinun vaatteesi. Tässä on kuivaa ja puhdasta päälle pantavaa.

(Antaa Zaralle takkimekon ja alusmekon.)

(Oksanen 2007, 25–26.)

Aliiden keskisormen näyttäminen on yllättävä, inkongruentti teko (I), jota seuraa kukkien kastelu kontrastiksi (k) tapahtuneeseen. On yllättävää, että sama henkilö näyttää keskisormea kuin teini ja toisessa hetkessä kastelee kukkia kuin mummo. Zaran päättömät siivousaikeet vaihtavat hänet naurun kohteeksi ja vastaavasti Aliiden näkökulmahenkilöksi hänen toimiessaan järkevästi.

Ikkunoiden pesu imurilla on inkongruentti (I) teko jota korostetaan Aliiden reaktiolla (k).

ZARA (*Katsoo mekkoja ja halveksuu annettuja vaatteita.*)

Mä haluisin mieluummin housut.

ALIIDE

Housut? Jahas. Eihän minulla ole kuin tuollaiset työhousut ja nekin vissiin kaipaavat pesua.

ZARA (*Antaa mekot teeskennellyn kohteliaasti takaisin Aliidelle.*)

Ei se haittaa!

ALIIDE

Hyvä on hyvä on. (Ojentaa Zaralle tummansinisen, kuluneen juoksuasun.)

(Zara pukeutuu Aliiden juoksuasuun. Aliide katsoo valokuvaansa, jossa hän ylittää maaliviivan samaisessa asussa [a])

ZARA (*Kokeilee lähtöasentoa juoksukisoissa. Esittää kuin juoksisi jotakin karkuun. Kokeilee miltä tuntuu paeta juoksuasussa. [I]*)

Nää käy oikein hyvin.

ALIIDE (*Pelkää oman voittoasunsa hajoavan.*)

Omasi ovat hienommat.

ZARA (*Edelleen kokeilee miltä tuntuu paeta juoksuasussa.*)

Ne pitää polttaa.

ALIIDE (*Yrittää saada juoksuasuun takaisin tarjoamalla Zaran vaatteita tälle. Aliide pelkää asun kohtaavan saman kohtalon, kuin Zaran vanhat vaatteet.*)

Jos korjattaisiin ja myytäisiin hienot vaatteesi, saisit rahaa vaikka taksimatkaan Tallinnaan. Kyllä kai niistä sen verran irtoaa.

ZARA

Ei! Ne näkis jollakulla mun vaatteet ja – taksikuskit! Niiltä ne rupeaa kyselemään heti ensimmäisinä! Hei, (*Osoittaa päällään olevaa juoksuasua.*) ne tietää, että mä oon juoksumatkan päässä! [M] (*Naurahtaa omaa nokkelaa sanailuaan [k].*)

(Oksanen 2007, 25–26.)

Pakenemisen harjoittelu on inkongruentti teko (I), jota korostetaan asun arvolutauksella (a). Valokuvan katsominen kertoo asun olevan Aliiden nuoruusvuosien kilpailuasun. Lopun vitsi juoksuasusta ja juoksumatkan päässä olemisesta on mekaanista jäykkyyttä (M), kun puhuttu teksti käsitetään kirjaimellisesti eikä kielikuvana. Esimerkiksi jos ”koira haudattuna” tarkoittaa

asiayhteydessä konkreettista koiraa maahan haudattuna, on kyseessä mekaaninen jäykkyys. Vastaanottaja pyrkii käsittämään asiaa sanonnan kautta, mutta joutuu kohtaamaan asian koneen omaisesti konkretian tasolla. Zaran naurahtaminen omalle kuivakalle vitsilleen on osoitus hänen elävästä joustavuudestaan eli mekaanisen jäykkyyden vastakohtasta. Naurahtaminen toimii jäykkyyden kontrastina (k).

Nyt kohtausten kaava on: $D \times k \times M \times k \times M \times M \times k \times l \times k \times l \times k \times l \times a \times M \times k = \sim 1,54$. Kohtaus on teoriassa hauska.

Joitakin ei välttämättä naurattanut koominen versio Puhdistuksesta, sillä kohteena tämä näytelmä on liian arvolatautunut ja pyhä. Toisaalta niille joille teksti ei ollut liian pyhä, jotta he suhtautuisivat siihen tunteettomasti, kokonaisuus on vielä yhden arvolatauksen verran hauskempi. Puhdistus-tekstiin sisältyy jo oma arvolatauksensa, sillä onhan se romaanina moneen kertaan palkittu. Lisään siis yhden arvolatauksen kaiken perään. Kaava menee siis näin: $(D \times k \times M \times k \times M \times M \times k \times l \times k \times l \times k \times l \times a \times M \times k) \times a = \sim 1,85$.

5 Komiikan paloittelumurhan SWOT-analyysi

Tässä luvussa analysoin kaavan vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Oliko kaavan teosta hyötyä?

Kaavan vahvuudet

Kaikki komiikkaa käsittelevät teokset joihin tutustuin, olivat muun teatterikirjallisuuden tavoin moniselitteisiä. Ei ole yhtä ainoaa vastausta siihen, mikä on hauskaa. Komiikan kaavani vahvuus on siinä, että se tarjoaa yhden hahmotettavissa olevan konkreettisen muodon komiikalle. Kaava antaa yksiselitteisen vastauksen muodossa kyllä tai ei. Samalla kun tämä mustavalkoisuus on kaavan vahvuus, se on samalla myös kaavan heikkous.

Kaavan heikkoudet

Kuten aiemmin totesin, kaavan tulos kertoo onko kohta teoriassa hauska. Näyttelemineen on toimintaa ja sen vuoksi käytäntöä. Käytäntö saattaa osoittaa muuta ja hauskuus näyttäytyy vain teorian tasolla. Lopputulos on kiinni siitä miten näyttelijä tekoja toteuttaa. Ohjaajan tulee siis olla tarkkana näyttelijän tarjoamien tekojen kanssa, etteivät kanvaasit vääristy. Näyttelijä myös tarjoaa oman komiikan tajunsa mukaista materiaalia, jonka ohjaaja voi joko ottaa käsittelyyn, tai hylätä. Mikäli uusi materiaali otetaan käyttöön, tulee se laskea kaavaan mukaan, ettei lisäys kuin salakavalasti syö lopputulosta miinukselle ja epähauskaksi.

Kaavan mahdollisuudet

Kaava toimii parhaiten pohdinnan välineenä. Kaava toimii työkaluna, jolla voi tutkia ja käsitellä koomista kohtausta. Se mahdollistaa, että lopputulos voi olla hausempi. Kun tiedostaa komiikan elementit ja kanvaasit, voi niistä jo sellaisinaan muodostaa nopeasti koomisia osumia. Kanvaasin avulla esiin tuotu elementtihan luo jo positiivisen tuloksen. Yllättäen päässyt pieru on yksi helpoimmista hauskuuttajista. Pieru on inkongruentti teko, joka tulee esille äänen kontrastina.

Kaavan uhat

Kaavaa tehdessäni jouduin valitsemaan mitkä asiat valitsen elementeiksi ja mitkä kanvaaseiksi. Pitäydyin vain muutamissa elementeissä, vaikka eri teorioista olisi ollut irrotettavissa useampiakin elementtejä ja vastaavasti kanvaaseja olisi voinut kehittää enemmänkin. Vaarana on, että sivuutin jonkin oleellisen teorian vain yksinkertaistaakseni materiaalin sisäistämistä ja kaavan hahmottamista.

Yhteenveto

Johdannossa totesin, että komiikan kaava tulee olemaan minun apunani ohjaustyössä. Eri teorioihin tutustuminen jo sinänsä avasi käsitystä komiikkaan vaadittavista asioista. Kaavan muodostaminen ja tuloksien lasku toimi pohdinnan välineenä. Viime aikoina olen katsonut komiikkaa kaavan läpi tahtomattanikin. Analysoin jatkuvasti miten näkemääni komiikkaa olisi voinut parantaa ja mikä elementti tai kanvaasi siitä puuttui. Jatkuvasta analysoinnista huolimatta komiikka pääsee edelleen yllättämään minut. Koe-eläimeni ei kuollut!

Kaava toimii hyvänä apuna, kun komiikkaa rakennetaan, mutta lopputulos on syytä mitata vielä herkemällä mittarilla – omalla naurulla.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aristoteles: Runousoppi. Suom. Saarikoski P. 1967. Keuruu, Otavan Kirjapaino Oy.

Bergson H. 1900, 1994: Nauru, Tutkimus komiikan merkityksestä. Suom. Sanna Isto ja Marko Pasanen. Helsinki: Loki-Kirjat.

Johnstone K. 1996: Impro, Improvisoinnista iloa elämään ja esiintymiseen. Suom. Routarinne S. 3. muuttumaton painos. Helsinki, Helsinki University Press.

Kinnunen A. 1994: Huumorin ja komiikan keskeneräinen kysymys. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Oksanen S. 2007: Puhdistus (näytelmä). Helsinki: Suomen Näytelmäkirjailijaliitto Finlands Dramatikerförbund ry.

Rainisto S. 2006: Conan O' Brienin maailma. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.

Reza Y. 1994: Taide (L'art). Suom. Af Hällström A. Kivirikko I. 1997.

Tallenteet

Python 1979: Monty Python's Lifo of Brian. Chapman G, Cleese J, Gilliam T, Idle E, Jones T, Palin M. DVD: Columbia Tristar Home Entertainment 2003. Monty Pyhton: Brianin elämä.

Tiger Aspect Productions Ltd 1993: Back to School Mr. Bean. Atkinson R, Curtis R, Driscoll R, Elton B 1990-2006. DVD: Universal Studios 2006. Mr. Bean III – 10 Year Anniversary.

Tiger Television Ltd 1989: Mr. Bean. Atkinson R, Curtis R, Driscoll R, Elton B 1989-2001. DVD: Universal Studios 2001. Mr. Bean I – 10 Year Anniversary.

Wikström A 2006: André Wikström. Ensimmäinen jäähyväiskeikka. Nordisk Film & TV

(Aliide Menee vetämään verhoja ikkunoiden edestä, pysäyttää verhojen avaamisen puolitiehen, vetää ne takaisin kiinni.)

ZARA

Mitä nyt?

ALIIDE

Ei mitään. (Zara tulee ikkunoiden luokse ja avaa verhot. Ikkunat tulevat näkyviin. Ikkunat on tuhrittu lannalla.)

ZARA

Mitä tää on... Paskaa?

ALIIDE

Huligaaneja.

ZARA

Mi – Aliide, miksi nää huligaanit on sotkenu teidän ikkunan paskalla?

ALIIDE

Ei tuollaisista tarvitse välittää. Tällaista tämä on. Maalaiselämä.

ZARA

Hyvä Aliide, eihän teidän ole turvallista olla täällä!

ALIIDE

Minä en lähde täältä minnekään. Täällä minä olen syntynyt ja täällä on kaikki mikä minulle on rakasta. (Menee kastelemaan kaapin kukkia ja napsauttaa radion päälle. Sieltä tulee Piafin Padam Padam.)

ZARA

Aijaa. No ainakin mä siivoan nyt noi ikkunat. (Alkaa kokoilla siivousvälineitä.)

(Aliide seuraa kiusaantuneena.)

ALIIDE

Anna olla. Me unohdettiin kokonaan sinun vaatteesi. Tässä on kuivaa ja puhdasta päälle pantavaa.

(Antaa Zaralle takkimekon ja alusmekon.)

ZARA

Mä haluisin mieluummin housut.

ALIIDE

Housut? Jahas. Eihän minulla ole kuin tuollaiset työhousut ja nekin vissiin kaipaavat pesua.

ZARA

Ei se haittaa!

ALIIDE

Hyvä on hyvä on. (Ojentaa Zaralle tummansiniset, kuluneet hiihtarit.)

(Zara pukeutuu Aliiden vaatteisiin.)

ZARA

Nää käy oikein hyvin.

ALIIDE

Omasi ovat hienommat.

ZARA

Ne pitää polttaa.

ALIIDE

Jos korjattaisiin ja myytäisiin hienot vaatteesi, saisit rahaa vaikka taksimatkaan Tallinnaan. Kylläkai niistä sen verran irtoaa.

ZARA

Ei! Ne näkis jollakulla mun vaatteet ja – taksikuskit! Niiltä ne rupeaa kyselemään heti ensimmäisinä! Hei, ne tietää, että mä oon juoksumatkan päässä!

(Oksanen 2007, 25 – 26.)